

“ROSSIYA QUROLLI KUCHLARI CHECHENISTON DAVLATIDAGI OLIB BORGAN JANGOVAR HARAKATLARI MISOLIDA MERGANLARNI TAYYORLASHNI RIVOJLANISHI VA TAHLILY TAQQOSLANISHI”

Muxitov Musaxan Olimjanovich

Chirchiq oliy tank qo'mondonlik muhandislik bilim yurti
qurollanish va otish tayyorgarligi kafedrası o'qituvchisi
podpolkovnik

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13911625>

ARTICLE INFO

Received: 7th October 2024

Accepted: 9th October 2024

Published: 10th October 2024

KEYWORDS

ABSTRACT

Ushbu maqolada 1994-1995 yillar qishida Checheniston Respublikasidagi harbiy harakatlar harbiy to'qnashuvlarga kirgan rus qo'shinlari snayperlar urushiga mutlaqo tayyor emasligini aniq ko'rsatdi. Bu, ayniqsa, shaharlardagi janglar paytida keskinlashdi. Urushdan keyingi mahalliy ("kichik urushlar") va davlatlar o'rtasidagi qurolli to'qnashuvlarning asosiy sababi dunyoda yoki mintaqada etakchi o'rin uchun kurash edi. Harbiy to'qnashuvlar ehtimolining bir xil darajada muhim sababi turli davlatlar manfaatlarining to'qnashuvi edi. Ichki harbiy mojaro - bu bir davlat ichidagi qurolli mojaro. Mahalliy yoki fuqarolar urushiga aylanib ketish xavfi, og'ir ijtimoiy-siyosiy vaziyat, urushning noan'anaviy (partizanlik) usullarining keng qo'llanilishi, unga mahalliy aholining ko'p jalb etilishi bilan ajralib turadi.

Rossiya qo'shinlarining Chechenistondagi jangovar xarakatlari harakatlari (1994-1996, 1999-2000) 1994-1996 yillardagi kampaniyaga tayyorgarlik ko'rish xususiyatlari va asosiy kamchiliklari.

1995-1996 yillarda Chechenistondagi janglarda federal qo'shinlar jarohatlarining 26 foizdan ortig'i o'q jarohatlari edi. Shunday qilib, o'sha janglarning guvohlarining so'zlariga ko'ra, 1995 yil yanvar oyida Grozniyga qilingan hujum paytida 8-armiya korpusida snayper o'qidan vuzvod-kompaniya zanjiridagi deyarli barcha ofitserlar halok bo'lgan. Masalan, 81-motoo'qchilar polkida yanvar oyining oxirida bor-yo'g'i 10 nafar askar va bitta ofitser xizmatda qoldi.

Aytish joizki, jangarilarda merganlar urushiga tayyorgarlik ko'rish uchun vaqt va imkoniyat bo'lgan. Xususan, ular pozitsiyalarni oldindan jihozlash va tayyorlash, aloqa va o'zaro aloqalarni o'rnatish, o'z harakatlarini muvofiqlashtirish va barcha jangovar holatlar uchun taktikani ishlab chiqishga muvaffaq bo'lishdi. Jangarilar ham yetarlicha qurolga ega edilar - Chechenistonni tark etayotganda armiya boshqa o'qotar qurollar qatorida 533 SVD snayper miltiqlarini omborlarda qoldirdi. Natijada, samarali, malakali va qattiq ishlaydigan kuch federal qo'shinlarga qarshi harakat qildi. Odatda, chechen snayperlari mustaqil ravishda

harakat qilmadilar, lekin ikkita pulemyotchi, pulemyotchi va granata otish moslamasini o'z ichiga olgan mobil guruhning bir qismi edi.

Snayperlar urushidan piyodalar eng ko'p jabr ko'rdilar. Piyoda polkovnigi yolg'iz chechen snayperini yo'q qilish uchun butun bir kompaniyani yuborgani haqida ishonchli voqea bor, "U qayerdadir o'tiribdi" degan so'zlar bilan.

Ulug Vatan urushi davridagi snayperlar urushining jangovar tajribasi unutilganga o'xshardi. Biroq, Chechenistonga "ish safari" ga tayyorgarlik paytida havo-desant maxsus kuchlari polkida bir nechta snayper guruhlari maxsus tashkil etilgan. Shunday qilib, general Roxlinning Volgograd korpusi Grozniyda jangovar harakatlar olib borishda kuniga 30 kishini snayper o'qidan yo'qotdi. Ammo havo-desant maxsus kuchlari snayperlari yordamga kelganidan so'ng, bu yo'qotishlar kuniga 1-2 kishiga kamaydi. Fevral oyining boshiga kelib, shaharda ko'proq chechen snayperlari o'ldirildi - bu, birinchi navbatda, federal qo'shinlar o'rtasidagi o'zgaruvchan tabiatidan dalolat beradi. Biroq, birinchi Chechen urushidagi janglar shuni ko'rsatdiki, askarlar noldan o'rganishni boshlashlari kerak edi va ularning qonlari evaziga jang boshlanishidan ancha oldin nimani o'rgatishlari kerak edi.

Birinchi Chechen urushi tugagandan so'ng, snayperlar urushi butunlay yo'qolgan degan mutlaqo to'g'ri xulosa chiqarildi. Ikkinchi jahon urushi tugaganidan beri qurolli kuchlarda snayperlarni tayyorlash uchun maxsus bo'linmalar mavjud emas. Shuningdek, bu vaqt ichida ulardan foydalanish tajribasi butunlay yo'qoldi

va qo'shinlar na snayperlar urushi uchun qurollar, na zarur jihozlar bilan jihozlanmagan.

Urushda malakali va yaxshi jihozlangan snayperlar qanchalik katta ahamiyatga ega ekanligining aniq tasdig'i Ikkinchi Chechen urushi paytida Solnechnogorskidagi Rossiya snayperlarni tayyorlash markazi xodimlarining jangovar amaliyotida namoyon bo'ldi. Bu markaz K-43 nomi bilan ham tanilgan. Bo'linma 1999 yil sentabr oyida Quruqlikdagi qo'shinlar bosh qo'mondoni maxsus ko'rsatmasi bilan tuzilgan. Snayperlar maktabi tashkil etilgandan so'ng, u erga turli harbiy okruglardan merganlik sohasida eng ko'p tayyorlangan ofitserlar yuborildi. Solnechnogorsk o'quv kompaniyasining asosiy vazifasi tumanlardagi snayper maktablari uchun maxsus instruktorlar tayyorlash, o'quv dasturlarini ishlab chiqish, turli jangovar sharoitlarda yakka snayperlar va snayper guruhlari taktikasini ishlab chiqish edi.

Ikkinchi Chechen urushi paytida K-43 muntazam ravishda o'z talabalarini Chechenistonga jangovar tayyorgarlikka yubordi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, Bamut yaqinida Checheniston Respublikasidagi aksilterror kampaniyasi davomida snayperlar 44 jangari, shu jumladan 16 kichik komandir, 3 yetakchi dala komandiri

va 12 instruktor, shu jumladan 7 nafar xorijiy yollanma askarni o'ldirgan; 8 ta texnika ishdan chiqqan. 2000 yil bahorida Grozniyga hujum paytida ushbu bo'linma

51 jangari, shu jumladan 30 o'rta darajadagi dala qo'mondoni, 8 yetakchi dala komandiri, 6 yollanma instruktorni yo'q qildi; 20 birlik texnika ishdan chiqqan. Bundan tashqari, 2000 yil bahor-yoz oylarida maktab o'quvchilari 28 chechen snayperini yo'q qilishdi.

Hozirgi kunda K-43 maktabi to'plangan tajribani umumlashtirish, taktikani takomillashtirish va snayper san'atining boshqa masalalari bilan shug'ullanadi. Instruktorlarni to'g'ridan-to'g'ri tayyorlashdan tashqari, ular bo'linmalarda snayperlarni tayyorlash dasturlarini tuzadilar, turli sharoitlarda va turli erlarda jangovar taktikalarni ishlab chiqadilar, snayper qurollariga bo'lgan ehtiyojni aniqlaydilar.

Xulosa: Qurol-yarog' va harbiy texnika, jangovar axborotni boshqarish tizimlari va komplekslari murakkablashib borgani sari ushbu texnikani mukammal bilishi, murakkab jangovar vaziyatda undan to'g'ri foydalana olishi shart bo'lgan shaxsning roli ortib boradi.

Harbiy ishlarning rivojlanishiga nafaqat ob'ektiv, balki sub'ektiv omillar ham ta'sir qiladi. Bularga qo'mondonlik tarkibining tashkilotchilik qobiliyati, harbiy boshliqlarning voqealar rivojini oldindan ko'ra bilish mahorati, jangni tashkil etish, jangovar topshiriqni bajarish uchun

barcha kuch va vositalarni safarbar etish qobiliyati kiradi. Jang yoki jangning muvaffaqiyati ko'p jihatdan qo'mondonning shaxsiy fazilatlariga bog'liq bo'lgan ko'plab misollar mavjud.

Harbiy tarixni o'rganayotganda, o'tmish tajribasiga, bir tomondan, ehtiyotkorlik bilan, boshqa tomondan, tanqidiy munosabatda bo'lish kerakligini unutmasligimiz kerak. Uni o'rganishni o'z-o'zidan maqsad qilib bo'lmaydi. O'tmish tajribasi zamonaviy harbiy san'atni va uni yanada rivojlantirish istiqbollarini chuqurroq tushunishga yordam berishi kerak, u yangi turdagi qurollar va harbiy texnikalarni yaratishda, davlat qurolli kuchlarining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirishda hisobga olinishi kerak;

O'tmish tajribasi o'tgan avlodlar tafakkuri va amaliy faoliyatining buyuk ombori bo'lib, undan zamonaviy sharoitda Vatanimiz mudofaa qobiliyatini mustahkamlashda to'g'ri va to'liq foydalanish zarur. Bu erda fan bizga yordam beradi, uning nomi harbiy tarixdir.

Adabiyotlar:

1. Шестаков В.А. Новейшая история России; АСТ, Астрель, ВКТ - Москва, 2008. - 480 с.
2. Самыгин П.С., Беликов К.С., Бережной С.Е., др. История России: Экзаменационные ответы: Для студентов вузов Изд. 2-е, перераб., доп.; ЭКАМ - Москва, 2013. - 716 с.
3. История России; Издательство МГУ - Москва, 2013. - 560 с.
4. http://tchest.org/war_in_chechnya/376-snajpery-v-chechne.html
5. https://vk.com/wall-37982825_2299
6. https://pikabu.ru/story/nemnogo_o_snayperakh_pervoy_chechenskoj_7795914.

INNOVATIVE
ACADEMY